tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 13 3 2014

Frank van Groen

Natuurontwikkeling

● Lepelaar. Foto: Piet Munsterman.

Deel 2, vogels

In deel 1 van dit artikel werd de ontwikkeling van de vegetatie op de Kinseldam beschreven. Bosvorming wordt er tegengegaan ten behoeve van broedende kolonievogels. Dit deel beschrijft de ontwikkeling van de vogelbevolking vanaf 2003.

● Dwergstern. Foto: Jankees Schwiebbe.

● Strandplevier. Foto: Jankees Schwiebbe.

● Natuurwerkdag 2013 op Kinseldam. Foto: Krijn Trimbos.

Broedvogels

De Kinseldam is een belangrijke vogelbroedplaats in de regio Amsterdam. De kolonievogels en zeldzame broedvogels op de Kinseldam worden al vanaf het ontstaan van de dam geteld volgens de Sovon-richtlijnen (Van Dijk & Boele, 2011). Met ingang van 2008 zijn ook de broedparen van de grauwe gans geïnventariseerd. De vogels worden vanaf de Uitdammerdijk geteld. Het zuidelijk deel van de dam is minder goed te zien vanaf dit punt, maar de vogelkolonies bevinden zich voornamelijk op het centrale en noordelijke deel van de dam. Hierdoor kan het aantal aanwezige vogels toch goed worden ingeschat, hoewel dit door de steeds hoger opschietende kruidenvegetatie steeds moeilijker wordt. Daarom is sinds 2010 aanvullend gebruik gemaakt van gegevens van vliegtuigtellingen van Rijkswaterstaat. De resultaten van de tellingen van kolonievogels staan in de tabel. Het eerste jaar na de aanleg van de dam broedden er vooral plevier-tjes, kluten en sterns. Daarna is het gebied belangrijk geworden voor verschillende soorten meeuwen. Met name de vestiging van een grote kolonie zwartkopmeeuwen was spectaculair. Ook broeden in toenemende mate ganzen op dam. In 2013 vestigde zich voor het eerst een kolonie lepelaars. Per soort(groep) worden hieronder de belangrijkste ontwikkelingen besproken.

Lepelaar

Verheugend is de vestiging van een kleine kolonie lepelaars in 2013. Op 8 juni waren vier nesten aanwezig en zijn vier jonge lepelaars geringd. Twee jongen waren nog te klein om geringd te worden en er was een nest met drie eieren. Later zijn nog twee jongen van kleurringen voorzien. Tijdens een vliegtuigtelling werden in juni maar liefst zeven nesten geteld.

Grauwe gans

Deze soort wordt sinds 2008 systematisch geteld, maar broedt al sinds 2006 op de dam. De eerste jaren ging het om minder broedparen dan in 2008. De ganzen worden geteld door alle paren te noteren die zich in de periode eind maart-half april op de dam bevinden. Paren met kleine jongen worden in de loop van mei geregeld gezien. De meesten vertrekken naar de graslandpercelen van Polder IJdoorn en Waterland. Met 240 paren was 2012 vooralsnog het beste jaar.

Brandgans

In 2006 vestigden de eerste paren brandganzen zich op de dam. De kolonie vertoonde een gestage

op de Kinseldam

Tabel. Broedvogels Kinseldam.

Soort \ Jaar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
lepelaar											7
grauwe gans				x	x	100	70	75	110	240	135
brandgans				7	17	32	32	46	40	80	90
kleine canadese gans								1	1	1	
indische gans					1	1	1		1	1	1
smient			1	1							
krooneend									1	2	3
kluut	10	28	18	26	21						
kleine Plevier	1	2	2	3							
bontbekplevier	3	2	1	2							
strandplevier	2	1	2	1							
zwartkopmeeuw		1	6	16	140	160	220	200	200	70	90
zilvermeeuw			1	4	9	15	20	15	20	15	20
kleine mantelmeeuw			3	30	60	150	200	305	255	300	330
kokmeeuw		160	1200	1350	1400	2000	2000	2100	2600	1800	900
visdief	170	830	500	1050	600	30	80	100	300	160	150
dwergstern	2	1	1	4							

groei en bereikte in 2013 zeker 90 paar. Mogelijk is de kolonie nog groter omdat door de toegenomen begroeiing makkelijk paren gemist worden. Na het uitkomen van de eieren blijft een deel van de paren met jongen op de dam en een ander deel gaat naar Polder IJdoorn waar ook brandganzen broeden.

Andere ganzen

In de jaren 2010-2012 heeft een vrij zuiver paartje van de kleine Canadese gans op de dam gebroed. Jongen zijn er nooit gezien. Sinds 2007 broedt een paar Indische ganzen op de dam. Alleen in 2009 en 2012 zijn ook jongen gezien.

Smient

Het vaststellen van territoria van de smient in 2005 en 2006 is gebaseerd op waarnemingen van aanwezige paren na de datumgrens. Er zijn nooit jongen gezien.

Krooneend

Sinds 2011 worden territoria van krooneenden vastgesteld op de dam. De vestiging en geleidelijke toename van de soort sluit aan bij de landelijke ontwikkelingen.

Kluut

De kluut is een echte pioniervogel en voelde zich de eerste jaren prima thuis op de dam. Ook werden er pullen gezien. Na 2007 zijn geen broedende kluten meer aangetroffen hoewel kluten die broeden in de nabijgelegen Polder IJdoorn en de Kinsel de dam regelmatig bezoeken.

Plevieren

Alleen in de jaren 2003-2006 zijn territoria van de drie soorten plevieren vastgesteld op de dam. Vanwege de afstand tot de Uitdammerdijk en de uitgestrektheid van de dam zijn toen mogelijk enkele paren gemist. Na 2006 raakte de dam te veel begroeid en konden geen territoria meer worden vastgesteld. Het grootste aantal bontbekplevieren werd in 2003 genoteerd. Bijzonder was de aanwezigheid van één tot twee paar strandplevieren. Over broedsucces is niets bekend.

Zwartkopmeeuw

Toen in 2004 een kleine kolonie kokmeeuwen zich op de dam vestigde was meteen ook al een paartje zwartkopmeeuwen aanwezig. Met de groei van de kolonie kokmeeuwen in de jaren die volgden nam het aantal waargenomen zwartkopmeeuwen eveneens geleidelijk toe. In 2006 zaten op het centrale deel van de dam minimaal 16 paar. In het voorjaar van 2007 ging het opeens om grote aantallen. De kolonie groeide tot maar liefst 220 paren in 2009. Veel zwartkopmeeuwen foerageren in Waterland. Daar worden regelmatig groepen van tientallen vogels waargenomen.
De zwartkopmeeuwen broeden in clusters tussen de veel talrijkere kokmeeuwen. Deze soort is in de praktijk dan ook niet vanuit een vliegtuig te tellen. Door de toegenomen begroeiing werd het de laatste jaren steeds moeilijker de zwartkopmeeuwen goed te tellen. De aantallen van de laatste jaren betreffen dan ook schattingen.
Het broedsucces lijkt goed te zijn. Begin juli worden vaak tientallen, soms meer dan 100, juvenielen gezien bij de dam.

Zilvermeeuw

Enkele zilvermeeuwen broeden tussen de veel talrijkere kleine mantelmeeuwen.

Kleine mantelmeeuw

Kleine mantelmeeuw en zilvermeeuw vestigden zich op het hoogste en minst begroeide deel van de dam. Muurpeper was hier een veel voorkomende plantensoort. De laatste jaren is ook in dit gebied het vegetatiedek dichter en hoger geworden. ▶

● *Drukte op de Kinseldam. Foto: Frank Visbeen.*

Kokmeeuw

Kokmeeuwen broeden op het centrale deel van de dam en de smalle en minder dicht begroeide noordpunt. In 2013 ging het om beduidend minder vogels dan in eerdere jaren. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de slechte voedselsituatie in het IJmeer (pers. med. Mervyn Roos). Op het strand van de dam aan de rand van de kolonie zijn in juni vaak honderden juveniele vogels te zien.

Visdief

Sinds 2008 broeden visdieven alleen op de smalle noordpunt van de dam.

Dwergstern

In de jaren 2003-2006 waren één tot vier paar dwergsterns aanwezig. De vogels bleken te broeden op plaatsen waar het fijne zand was weggewaaid, waardoor schelpen en grover zand overbleven.

De dam als rustgebied

De Kinseldam is een eiland. Er komen geen grondpredatoren voor. Daarom is de dam aantrekkelijk voor vogels als rustgebied en ook als slaapplaats. Vanwege het lagere waterpeil komen ondiepe delen van de Kinselbaai in de wintermaanden droog te liggen. Het gebied is dan extra aantrekkelijk als slaapplaats voor ganzen, meeuwen en wulpen. In 2003 en 2004 rustten in de nazomer regelmatig honderden zwarte sterns en duizenden visdieven op de toen nog vrijwel kale dam.
Na het broedseizoen en in de winter rusten er vaak grote groepen aalscholvers, net als honderden grauwe ganzen, smienten, wintertalingen, wulpen en kieviten. In de herfst en winter zijn groepjes witte kwikstaarten, kneuen en waterpiepers op de dam te zien.
Als slaapplaats wordt de dam tegenwoordig gebruikt door wulp, reuzenstern (voornamelijk augustus), zilvermeeuw, kleine mantelmeeuw, grote mantelmeeuw en in de winter ook door grauwe gans, kolgans en brandgans. In januari 2013 werd tijdens een slaapplaatstelling een record van 18.300 uitvliegende brandganzen geteld (Van Groen, 2013).

Doortrekkers

De Kinseldam ligt op een gunstige plek op de trekroute langs de oostkust van Noord-Holland en is bovendien een aantrekkelijk foerageergebied. Vlakbij liggen het aantrekkelijke plasdras-gebied van Polder IJdoorn en de graslanden van Waterland Oost.
Vooral in de nazomer wordt de dam daarom aangedaan door een variatie aan doortrekkende steltlopers. De meesten blijven maar kort. Ook vogels die je eerder aan de Noordzeekust zou verwachten als steenloper en drieteenstrandloper worden met enige regelmaat op de Kinseldam gezien.

Toekomstige ontwikkelingen

Als er niets verandert aan het huidige beheer valt de dam uiteen in verschillende eilanden. Kolonievogels zullen er bij een blijvende bestrijding van boomopslag zeker nog enige jaren kunnen broeden, maar met de huidige beheerintensiteit zal een deel van de dam veranderen in braamstruweel. Eventuele zandsuppleties zullen gunstig zijn voor soorten als visdief en het voortbestaan van de dam voor langere tijd verzekeren.

Dankwoord

Dank aan Ton Pieters, Jelle Abma en Roeland Bom voor het telkens weer overvaren naar de dam en aan Mervyn Roos voor het ter beschikking stellen van resultaten van vliegtuigtellingen van Rijkswaterstaat.

Frank van Groen
Nic. De Roeverstraat 20
1093 KK Amsterdam
020-7762160
fm.vangroen@kpnmail.nl

Literatuur

● BOELE, A., J. VAN BRUGGEN, A.J. VAN DIJK, F. HUSTINGS, J.W. VERGEER, L. BALLERING & C.L. PLATE, 2013. Broedvogels in Nederland in 2011. SOVON-rapport 2013/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
● BRUIN, E. De, 2002. Kinseldam: een nieuwe vooroever. De Gierzwaluw jg. 40 (2): 11-12.
● DIJK, A.J. VAN & A. BOELE, 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
● GROEN, F. VAN, 2004. Anderhalf jaar vogels tellen bij de Kinseldam; een tussenbalans. De Gierzwaluw jg. 42 (1): 20-26.
● GROEN, F. VAN, 2005. Drie jaar Kinseldam. Tussen Duin & Dijk 4: 4-7.
● GROEN, F. VAN, 2006. Broedvogels van de Kinseldam in 2006. De Gierzwaluw jg. 44 (3): 11-13.
● GROEN, F. VAN, 2008. Broedvogels op de Kinseldam in 2008. De Gierzwaluw jg. 46 (2): 7-10.
● GROEN, F. VAN, 2010, Broedvogels op de Kinseldam in 2010. De Gierzwaluw jg. 48(2): 14-18.